SANDER PAARLBERG

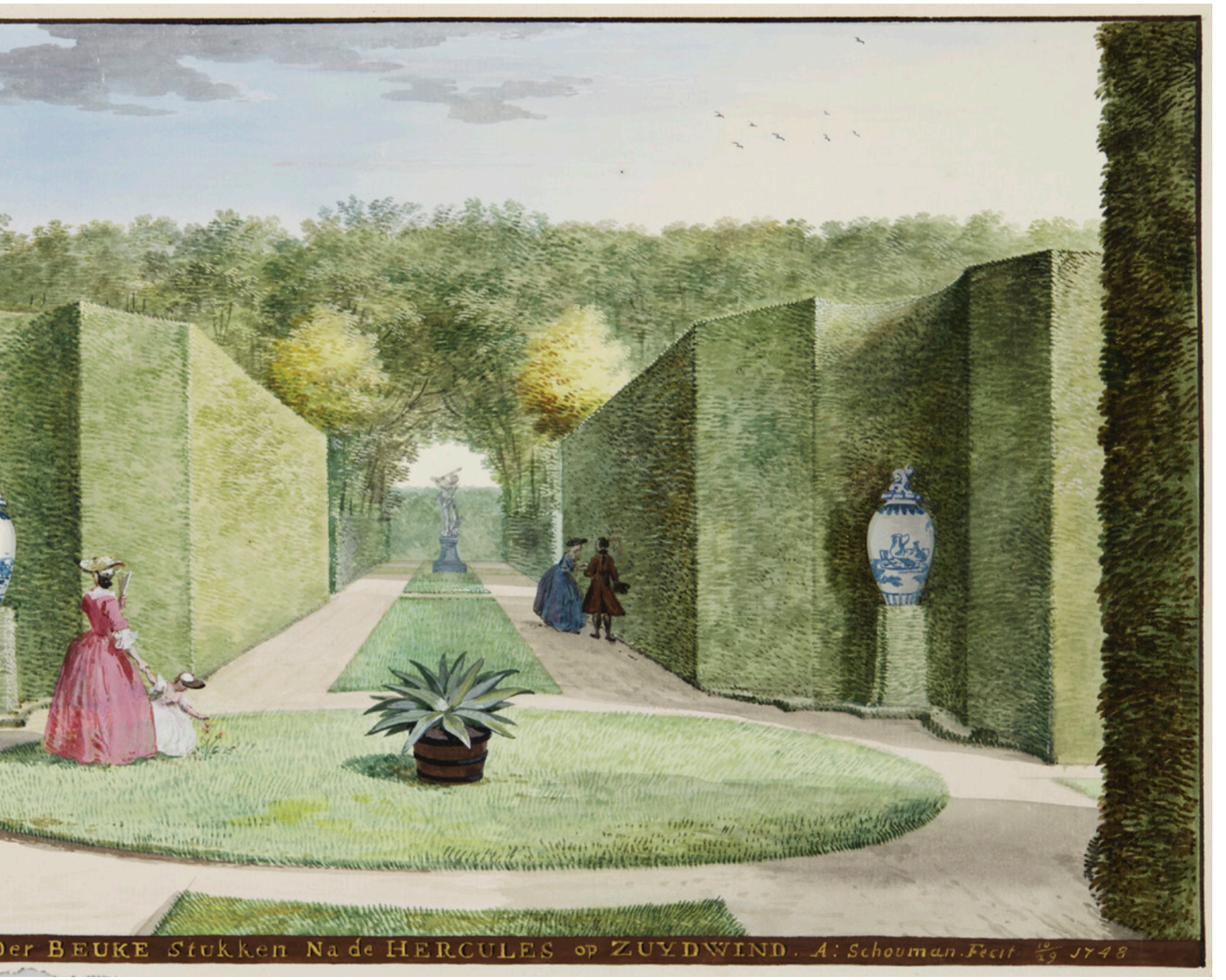
Een kunstboek van Schouman

Het is een gedroomde aanwinst. In één klap vijftig adembenemende aquarellen uit de nog altijd onderbelichte 18de eeuw. Over een periode van bijna zestig jaar werkte Aert Schouman aan dit 'kunstboek': topografische tekeningen die een beeld geven van de huizen, buitenplaatsen en tuinen van de Dordtse familie Van Slingelandt. Wandel mee langs zorgvuldig gesnoeide heggen, langgerekte lindelanen, statige tuinbeelden en idyllische vijvers. De kleurrijke reeks oogt nog even fris en paradijselijk als in de tijd van Schouman.

De achter- en linkerzijde van het kasteel Develstein in Zwijndrecht
Aert Schouman
1747. Penseel in kleur, 18,3 x 29,5 cm
HUIS VAN GIJN, DORDRECHT

Een ronde in de tuin van de buitenplaats Zuidwind
Aert Schouman
1748. Penseel in kleur, 18,5 x 29,3 cm
HUIS VAN GIJN, DORDRECHT

Aert Schouman (1710-1792) is vooral bekend als dierenschilder. Als navolger van Melchior d'Hondecoeter blies hij het genre van het vogelstuk in de 18de eeuw nieuw leven in. Zijn aquarellen en kamerbeschilderingen met inheemse en exotische vogels zijn nog altijd zeer geliefd. Maar de kunstenaar uit Dordrecht was veelzijdiger dan dat en uiterst productief. Het nieuwverworven kunstboek toont Schouman als ijverig topografisch tekenaar. Het zijn vijftig losse tekeningen die oorspronkelijk in een boek zaten, dat was gebonden in rood marokijn. De reeks laat de ontwikkeling zien van Schouman als aquarellist en vormt naast de vogelaquarellen een hoogtepunt in zijn oeuvre.

NIEUWE AANWINST

Kunstboek, reeks van vijftig topografische aquarellen
Aert Schouman
ca. 1727-87. Penseel in kleuren, elk blad meet ca. 18,5 x 29,3 cm
Bijdrage: € 122.000 uit het Willem en Mary Reus-de Lange Fonds
HUIS VAN GIJN, DORDRECHT

Aangekocht in 2026 met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Willem en Mary Reus-de Lange Fonds), Bedrijfsvrienden Dordrechts Museum en de VriendenLoterij

PRESTIGIEUZE OPDRACHT

Het kunstboek was een van de belangrijkste opdrachten van Schouman en verschafte hem gedurende zeer lange tijd werk en inkomsten. Al op zeventienjarige leeftijd vervaardigde hij de eerste aquarellen in opdracht van Hendrik van Slingelandt. Rond 1787, toen de kunstenaar bijna 77 jaar oud was, maakte hij de laatste tekeningen voor Hendriks zoon Barthout van Slingelandt. De familie Van Slingelandt behoorde tot de bestuurlijke elite en was een van de oudste geslachten van Dordrecht. Hendrik en Barthout waren de belangrijkste opdrachtgevers en beschermheren van Aert Schouman. In 1808 werd hun omvangrijke kunstcollectie geïnventariseerd en de reeks aquarellen omschreven als een kunstboek ‘met diverse teekeningen zijnde de gesigten van ’t huis te Dordrecht, Goedschalkeroord, Zuidwind en meer anderen door Schouwman’.

De reeks bevat een groot aantal aquarellen van de buitenplaats Zuidwind in ’s-Gravenzande, die in 1735 in het bezit was gekomen van Hendrik van Slingelandt en omstreeks 1813 werd afgebroken. Daarnaast zijn er aquarellen die op het dorp ’s-Gravenzande betrekking hebben. Een derde groep betreft gebouwen en plaatsen die verband houden met de geschiedenis van de familie Van Slingelandt. Het gaat om woningen en liefdadigheidsinstellingen in Dordrecht, enkele kastelen en

De lindelaan in de tuin van de buitenplaats Zuidwind, met links het beeld van Hercules
Aert Schouman
1749. Penseel in kleur, 18,3 x 29,3 cm
HUIS VAN GIJN, DORDRECHT

De kat van de buitenplaats Zuidwind
Aert Schouman
1755. Penseel in kleur, 15 x 21 cm
HUIS VAN GIJN, DORDRECHT

heerlijkheden in de Hoeksche Waard en elders. Er zijn zelfs tekeningen bij van de buitenplaats Patijnenburg bij Naaldwijk, waar Hendriks oudoom Simon van Slingelandt woonde. Tot de meest charmante tekeningen behoort een ‘portret’ van de kat die op Zuidwind was geboren.

Schouman vervaardigde in opdracht van de familie Van Slingelandt ook een volledige kamerbeschildering met grote vogelbehangsels voor het huis Zuidwind. Twee stukken hiervan bevinden zich nu in het kasteel van Chenonceau. Het mecenaat van vader en zoon Van Slingelandt leverde Schouman trouwens een belangrijk netwerk van opdrachtgevers op.

Het kunstboek was voor de Van Slingelandts meer dan alleen een verzameling topografische gezichten. Het droeg in belangrijke mate bij aan de status van de familie, die zich graag profileerde als belangrijke beschermheer. Het benadrukte hun hoge maatschappelijke positie en oude afstamming als aanvulling op hun verzameling genealogische boeken en portretten (waaronder een omvangrijk ‘Geslachtboek’ door Mattheus Verheyden).

PARADIJSELIJKE TUINEN

De heldere, kleurrijke en los gepenseelde aquarellen zijn stuk voor stuk van hoge kwaliteit. De kleuren zijn prachtig bewaard gebleven omdat de tekeningen lang in een boek hebben gezeten en nauwelijks aan daglicht zijn blootgesteld. Als geheel vormen de bladen een uniek kunstwerk en historisch document: een bijzonder tijdsbeeld en een van de meest uitvoerige topografische reeksen uit de 18de eeuw. Vooral de symmetrische tekeningen van de formele tuinen met hagen van bomen, lange zichtassen, onverwachte doorkijkjes en strak gesnoeide heggen zijn van van hoog niveau. Het bekijken van deze aquarellen met paradijselijke tuinen voelt als een wandeling die je zo de 18de eeuw in zuigt. Ze zijn levendig gestoffeerd met flanerende elegante gezelschappen en hardwerkende tuinlieden.

De reeks bevestigt het belang, de veelzijdigheid en de hoge kwaliteit van Schouman als tekenaar. Biograaf Roeland van Eijnden schreef in een brief over de ijverige Schouman dat hij ‘onder het Theedrinken zelfs teekende’. De vlotte en kenmerkende manier van aquarelleren, waarbij Schouman met

Kelkglas ‘De Wijndrinker’
Aert Schouman
1743. Helder kleurloos glas met diamantstippel- en lijngravure, H 21,2 cm
HUIS VAN GIJN, DORDRECHT

Aangekocht in 2013 met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Willem en Mary Reus-de Lange Fonds en haar Themafonds Glas)

Uit liefde voor Dordrecht

Deze aankoop is ruimhartig gesteund vanuit het Willem en Mary Reus-de Lange Fonds, een fonds op naam dat is voortgekomen uit de nalatenschap van Willem Reus (1917-2007) en Mary Reus-de Lange (1921-1999). Vanuit het fonds kan worden bijgedragen aan aankopen voor Huis van Gijn en het Dordrechts Museum.

De heer en mevrouw Reus waren grote kunstliefhebbers. Zij hadden veel belangstelling voor de geschiedenis en kunst van hun woonplaats Dordrecht, in het bijzonder voor de Dordtse kunstenaar Aert Schouman. Vanuit hun fonds is in 2013 de aankoop gesteund van een zeldzaam door de kunstenaar gegraveerd kelkglas voor Huis van Gijn, en in 2017 van een zevendelige reeks behangselschilderingen voor het Dordrechts Museum. Deze behangsels, met voorstellingen uit het herdersspel *Il pastor fido*, maakten deel uit van de tentoonstelling *Een koninklijk paradijs. Aert Schouman en de verbeelding van de natuur* in het Dordrechts Museum.

Met een fonds op naam kan een schenking of nalatenschap heel gericht en persoonlijk worden ingezet voor kunst die u dierbaar is. Op deze manier leeft de liefde van het echtpaar Reus voor kunst uit Dordrecht ook nog altijd voort.

Wilt u meer weten over nalaten? Zie het boekje *Van blijvende waarde* dat bij dit *Bulletin* is gevoegd.

kromme veegjes boomblaadjes weergaf en met de punt van een heel dun penseel details uitwerkte, is ongeëvenaard. Die werd al in zijn tijd, samen met zijn kleurgebruik, uitvoerig geroemd. Door inkt en waterverf in verschillende gradaties te verdunnen, creëerde hij variaties van donker tot heel licht. De reeks heeft de oorspronkelijke kleuren en frisheid goed behouden en geeft met overwegend lichtgroen, lichtblauw en roze met tal van andere kleuraccenten een karakteristiek beeld van de 18de-eeuwse smaak.

THUIS IN DORDRECHT

Aert Schouman is de bekendste 18de-eeuwse kunstenaar van Dordrecht met een nationale en zelfs internationale uitstraling. Een goede vertegenwoordiging van zijn werk in zijn geboortestad is dus passend. De reeks was voor het eerst in zijn geheel te zien op de overzichtstentoonstelling *Een koninklijk paradijs. Aert Schouman en de verbeelding van de natuur*, die in 2017 in het Dordrechts Museum werd georganiseerd. Voor de bijbehorende catalogus heeft Martin van den Broeke uitvoerig onderzoek gedaan naar het kunstboek en het mecenaat van Hendrik van Slingelandt. De aquarellen kwamen destijds in langdurig bruikleen in het museum en kunnen nu blijvend aan de ‘Collectie Dordrecht’ worden toegevoegd: de thuiskomst van een meesterwerk dat bijna een levenswerk is. Door de kunstenaar, de

opdrachtgevers en de vele Dordtse stadsgezichten is het kunstboek nergens beter op zijn plaats.

Deze kunst- en cultuurhistorisch belangrijke aanwinst vormt een aanzienlijke kwalitatieve versterking van de Dordtse tekeningenverzameling. De reeks vult de bestaande collectie werken van Schouman aan, niet alleen in Huis Van Gijn, maar ook in het Dordrechts Museum en het Regionaal Archief. De verwerving bevestigt dat Dordrecht de stad van Schouman is en verrijkt het openbaar kunstbezit met een belangrijk 18de-eeuws ensemble.

Sander Paarlberg is conservator Oude Kunst in het Dordrechts Museum

Het beeld van Hercules in de tuin van de buitenplaats Zuidwind, gezien vanuit het oosten
Aert Schouman
1746. Penseel in kleur, 18,5 x 29,7 cm
HUIS VAN GIJN, DORDRECHT

Het Dordrechts Museum toont in het voorjaar een selectie van de Schoumanaquarellen in de presentatie *Vorstelijke vogels*.